

Jídlo

nás

spojuje

Foto: deBoode/CAFE

Pokaždé, když otevřeme ledničku, stáváme se součástí globálního potravinového systému, který propojuje lidi ze severní a jižní polokoule, ovlivňuje ekosystémy a klimatickou změnu a také zásadně ovlivňuje to, jak lidé žijí.

Jídlo nás spojuje

Vydala: **Ekumenická akademie, z. s.**
Sokolovská 50, 186 00 Praha 8
www.ekumakad.cz, info@ekumakad.cz

Texty: Ivana Linhartová, Karolína Silná a kol.
Odborné konzultace: Markéta Vinkelhoferová, Jan Koubek Kejzlar, Fórum 50 %

Jazykové korektury: Jana Krajčířiková
Grafická úprava: Táňa Niklová Kynclová

První vydání, 2017

ISBN 978-80-87661-36-9

**Ekumenická
akademie**

Úřad vlády České republiky

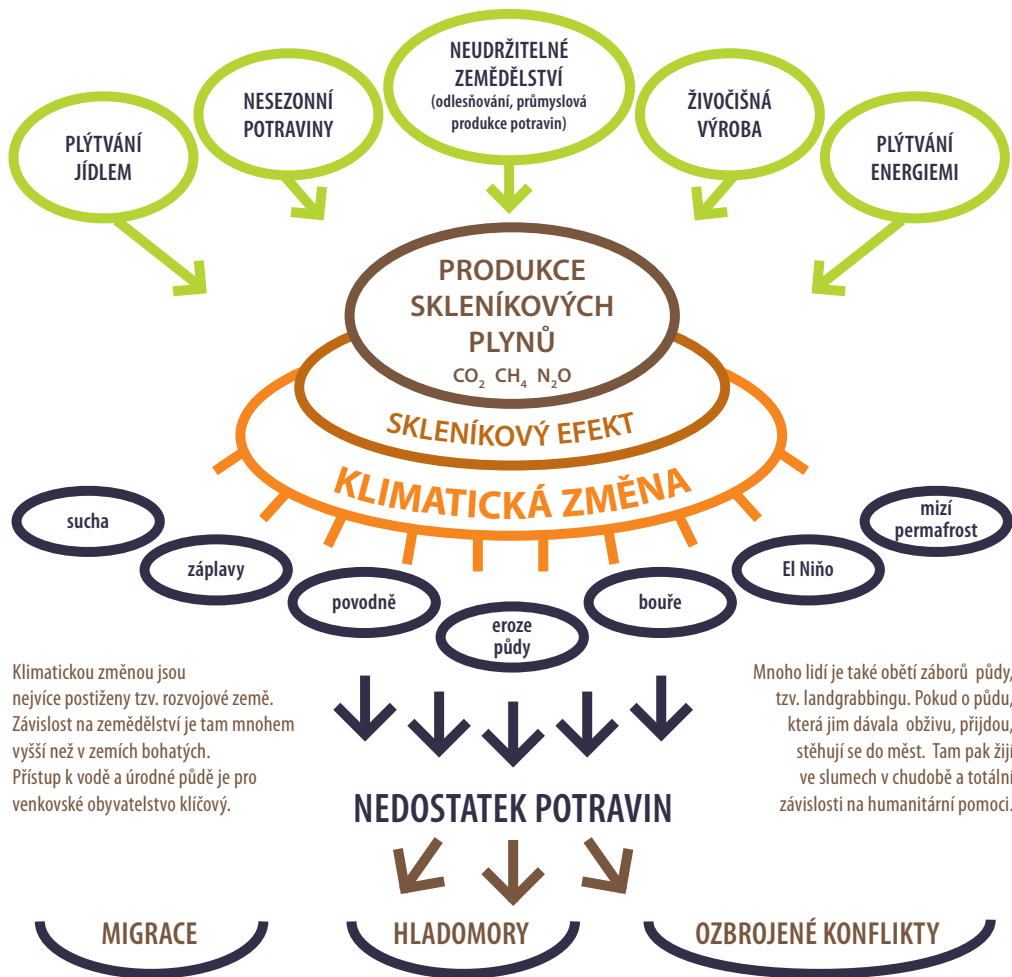

Klima se mění - tady a teď	 1
Nejvíc zasaženy	 3
Teplo domova	 4
Přístup k jídlu	 5
Přístup k vodě	 6
Globalizace a potraviny	 7
Co děláme špatně	 8
Není pole jako pole	 9
Přístup k půdě	 11
Přístup k osivům	 12
Nejsme si rovni	 13
Cesta potravin	 15
Férový obchod	 17
KPZky	 18
Plýtváme ve velkém	 19
Zavalení odpadem	 20
Pěstuj planetu!	 21
Na ženách záleží	 23
Změna je na nás	 25
Jak se můžu zapojit?	 26
Ženy u kormidla	 27
Globální cíle	 29

Klima se mění

Dopady spojené se změnami klimatu jsou dnes snadno rozeznatelné a začínáme je zažívat **na vlastní kůži i v Česku**. Naše životní podmínky ovlivňují silné deště a vichřice střídané dlouhými obdobími sucha.

Námi produkovávané **skleníkové plyny jsou obrazem** současného životního stylu a souvisí s našimi životy: dopravou, spotřebou zboží (např. i elektroniky), topením, spotřebou energií i potravin.

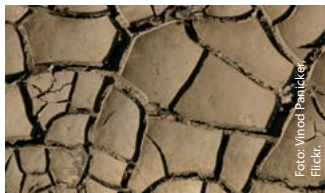

Foto: Vinod Panticker, Flickr

Foto: Ken W. Wilson, morguefile

Foto: Kevin Combes, morguefile

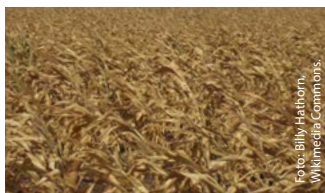

Foto: Billy Harbour, Wikimedia Commons

Foto: Tobin Jones, Flickr

Co nás čeká, když nic nezměníme?

- **Globální teplota se bude stále zvyšovat!** Budeme si tedy muset zvykat na stále **častější extrémní výkyvy počasí** – silné bouře, přívaly dešťů a bleskové povodně.
- **Přírodní katastrofy budou běžné!** Vědci odhadují, že by následkem extrémního počasí mohly být **ke konci století postiženy každý rok dvě třetiny Evropanů.**¹
- **Země bude stále více ohrožena suchem!** Musíme se připravit na častější **lesní požáry, ztráty úrody i na vysychající studny a koryta některých řek.** U nás již dnes cítíme dopady dlouhodobého sucha na jižní Moravě i v dalších regionech.
- **Základní potraviny budou stále dražší a bude jich nedostatek!** V důsledku klimatických změn můžeme čekat **nedostatek úrody** a zvyšující se cenu plodin.
- **V budoucnu by se mohly dát do pohybu miliony lidí!** Už dnes se řada lidí stěhuje kvůli nedostatku vody do jiných oblastí, v budoucnu se přidají kvůli klimatickým změnám i další.

V letech 2008 až 2013 vedly přírodní katastrofy k vysídlení v průměru **27 milionů lidí ročně.**³

Obyvatelé pobřežních oblastí bude ohrožovat stoupající hladina moří. **Ohrozí i 50 největších pobřežních měst na světě (např. Tokio, Singapur, Dháka, Miami, Benátky, Amsterdam).**²

1 | Forzieri G., Cescatti A., Batista e Silva F., Feyen L. (2017). Increasing risk over time of weather-related hazards to the European population: a data-driven prognostic study. *Lancet Planet Health* 2017; 1: e200–08

2 | NASA: Science Zeros in on Ocean Rise: How Much? How Soon? Aug. 26, 2015.

3 | Mezivládni panel pro změnu klimatu (IPCC): Climate Change 2014: Synthesis Report. Contribution of Working Groups I, II and III to the Fifth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change [Core Writing Team, R.K. Pachauri and L.A. Meyer (eds.)]. IPCC, Geneva, Switzerland, 151 pp.

3 Nejvíc zasaženy

V tzv. rozvojových zemích jsou to hlavně ženy, které jsou vystaveny vyššímu riziku negativních důsledků změny klimatu.

Nerovnost způsobuje zejména společenské uspořádání, které znevýhodňuje ženy a ovlivňuje tak i jejich ekonomické postavení ve společnosti a možnosti obrany proti měnícímu se klimatu.

U přírodních katastrof jsou častěji oběťmi ženy a děti. Ženy jsou většinou zodpovědné za péči o děti a starší osoby – jsou tedy často poslední, kdo opouští domov, když dojde ke katastrofě. Dalším důvodem mohou být kulturní normy, které zakazují ženám učit se plavat nebo opouštět samostatně obydlí.¹

Foto: Tobin Jones, Flickr

Ženy a děti jsou 14x častěji oběťmi přírodních pohrom nežli muži.

Současně jsou více zasažené jejich následky.²

- Ženy ve vyspělých zemích mají oproti mužům větší povědomí o stavu životního prostředí a také ho méně znečišťují.³

- Výzkumy naznačují, že jsou to hlavně ženy, které se domnívají, že ke zmírnění dopadů klimatické změny budou muset lidé učinit výrazné změny ve vlastním způsobu života.⁴

1 | The International Food Policy Research Institute (IFPRI)

2 | Neumayer, Eric and Plimper, Thomas (2007) The gendered nature of natural disasters: the impact of catastrophic events on the gender gap in life expectancy, 1981–2002. *Annals of the Association of American Geographers*, 97 (3), pp. 551–566. DOI: 10.1111/j.1467-8306.2007.00563.x

3 | Arora-Jonsson (2011) Virtue and vulnerability: Discourses on women, gender and climate change. *Global Environmental Change*

4 | Pew Research Center (2015): Global Concern about Climate Change. Broad Support for Limiting Emissions.

Zejména v zemích globálního Jihu jsou ženy a dívky zodpovědné za domácnost a úkoly spojené se zajištěním jídla, vody a energie pro rodinu.

Žena stráví skoro čtyřikrát více času přípravou, vařením a úklidem po přípravě jídla než muž.¹

Chudoba pro ženy neznamená jen nedostatek a nouzi, ale také odepřená práva a omezené možnosti.

Zahrnutí žen v zemích globálního Jihu do plánování opatření proti změnám klimatu a jejich následkům zvyšuje jejich úspěšnost. Jsou to právě ženy, které mají klíčovou roli ve svých komunitách, angažují se v zemědělství, sbírají dřevo a vaří.

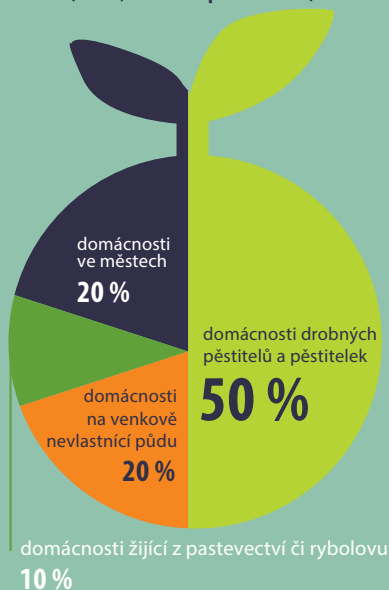
5 Přístup k jídlu

Změna klimatu negativně ovlivní zemědělství a tím i dostupnost potravin!

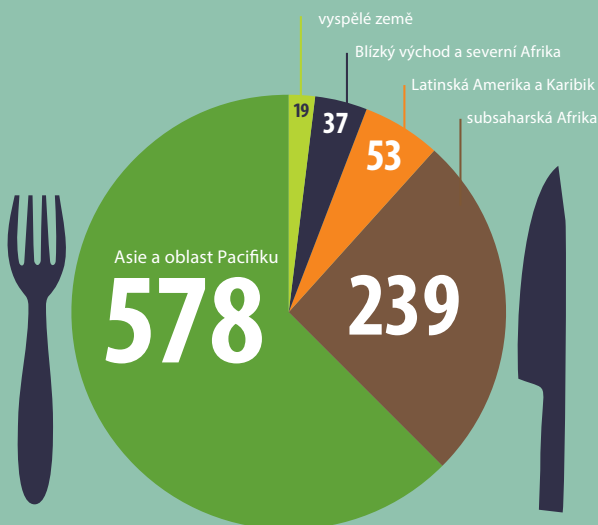
Kvůli nepříznivým podmínkám bude ohrožena **kvalita a množství úrody**.
V budoucnu tak můžeme očekávat ještě daleko závažnější a častější nedostatek potravin v zemích globálního Jihu.

 Každý osmý člověk již dnes trpí hladem.

Podvýživa podle typu domácnosti
(2005, odhad v procentech)

Podvýživa podle oblasti
(2010, v milionech)

V roce 2050 bude podle odhadů OSN žít na planetě více než 9 miliard lidí a téměř 1 miliarda z nich bude trpět hladem.

Mezi hladovějícími bude více než 60 % žen.¹

Vyšší teploty a **rozdílné rozložení srážek** již dnes **ovlivňují zásoby pitné vody** a **zemědělskou produkci!**

Současný nedostatek vody je jednou z nejpálčivějších světových otázek a podle scénářů budoucího vývoje klimatu bude v budoucnu situace daleko kritičtější.

Změna klimatu, odlesňování a dezertifikace vedou ke snížení dodávek vody.

- cesta pro vodu v průměru **6 km denně**
- poškození **páteře**
- zameškaná **školní** docházka

1 miliarda lidí nyní žije bez přístupu k nezávadné pitné vodě.¹ Do roku 2025 budou v oblastech postihovaných velkým suchem žít až 2,4 miliardy lidí.

Globalizace a potraviny -

Globální potravinový systém, který se již dnes musí potýkat s následky změn odehrávajících se na planetě Zemi, je zodpovědný za produkci nezanedbatelného množství skleníkových plynů.

Zemědělství a další využívání půdy má v porovnání s ostatními ekonomickými sektory za následek až globálních emisí skleníkových plynů.¹

24 %

K této zátěži pro životní prostředí ale musíme připočíst také ekologickou stopu, kterou za sebou zanechávají další články distribučního řetězce i naše stravovací návyky – **dopravu potravin, energii nutnou pro další úpravu surovin, skladování a samozřejmě také emise, které vznikají, když se ztracená nebo zkažená část úrody dostane na skládku, kde se dále rozkládá.** Všechny tyto zdroje emisí se sčítají a přispívají ke klimatickým změnám.

farmáři

farma

převrava
ke zpracování

zpracovatelské
centrum

globální
doprava

distribuční
centrum

převrava
do obchodu

obchod

zákazníci

Co děláme špatně

V důsledku nerovnoměrné distribuce potravin i dalších faktorů v současnosti téměř miliarda lidí hladoví. Oproti tomu ve více než polovině vyspělých zemí trpí přes 50 % populace nadváhou.¹

Svět stojí před velkou výzvou. Zdá se, že s růstem populace a s ekonomickým rozvojem by do roku 2050 mohla celosvětová poptávka po potravinách vzrůst až o **70 %!**³

K nasycení **VŠECH** hladovějících bychom potřebovali **pouhých 3 %** ze současné celosvětové produkce potravin.²

1 | OECD (2014): OBESITY Update. Původně v: M. Cecchini, F. Sassi, J.A. Lauer, Yong Y Lee, V. GuajardoBarron, D. Chisholm (2010) 'Tackling of unhealthy diets, physical activity, and obesity: health effects and cost-effectiveness', The Lancet, Vol. 376, 20 November 2010, pp.1775–83

2 | Raworth, K. (2012), A Safe and Just Space for Humanity: Can we live within the doughnut? Oxfam. Dostupné online: <https://www.oxfam.org/sites/www.oxfam.org/files/dp-a-safe-and-just-space-for-humanity-130212-en.pdf>

3 | FAO (2009) 'How to Feed the World in 2050'

⁹ Není pole jako pole

Zvyšování závislosti na průmyslovém zemědělství nás může dostat do ještě větších problémů!

Foto: Charanga, geo Flickr.

Faktory ovlivňující životní prostředí v konvenčním zemědělství:

 Eroze a narušení půdy v důsledku intenzivního využívání zemědělské půdy

 Pěstování monokultur (rostlin jednoho druhu)

 Scelování pozemků

 Výrazná a těžká mechanizace

 Znečištění půdy a vody, ohrožení pracovníků v důsledku používání syntetických dusíkatých hnojiv a pesticidů

 Závislost na vnějších "vstupech" (energie, osiva, hnojiva a pesticidy)

 Vzrůstající nároky na zavlažování

 Narušení uzavřeného koloběhu látek v důsledku oddělení rostlinné a živočišné výroby

Na základě měření v letech 2001-2010 se předpokládá, že dojde ke globálnímu nárůstu emisí ze zemědělství o 18 % do roku 2030 a až o 30 % do roku 2050.¹

Postavení drobných zemědělců

DROBNÍ ZEMĚDĚLCI:

obhospodařují

80 %

z 500 milionů malých farem

produkuji

80 %

potravin konzumovaných
v zemích tzv. rozvojového světa,
zejména v jižní Asii
a subsaharské Africe²

Takzvané „levné“ komodity, produkované zemědělským průmyslem, představují ve skutečnosti velmi vysoké finanční, ekologické a sociální náklady.

Intenzivní průmyslové zemědělství vytlačuje produktivní venkovské rodiny z úrodné zemědělské půdy, negativně ovlivňuje zadlužení drobných pěstitelů a pěstitelek a místo zdravých a odolných komunit způsobuje závislost a chudobu.

Foto: Neil Palmer, Flickr.

Tři čtvrtiny chudých lidí na světě žijí ve venkovských oblastech a většina z nich je závislá právě na zemědělské výrobě!¹

¹ FAO, konkrétně např. Ing. Ondřej Horký (2008) a Pavla Jebličková (2012) Dostupné z <http://www.rozvojovka.cz/chudoba>.

² IFAD (2013). Smallholders, food security, and the environment. Dostupné online: <https://www.ifad.org/documents/10180/666ca24-14b6-43c2-876d-9c2d1f01d5dd>

11 Přístup k půdě

Ztráta zemědělské půdy znamená ztrátu produkovaných potravin, pracovních míst, celých komunit i části kultury. Půda není a nemůže být zbožím, ani zdrojem zisku.

Podobu a stav půdy v současnosti ohrožují **expandující města, přeměna zemědělské půdy na stavební parcely, odlesňování, neudržitelné využívání půdy, znečištění a klimatická změna.**

Foto: Archiv CoolLAND.

Kde se dozvíte více?
Na stránkách **Nadace pro půdu** (www.nadacepropodu.cz)
nebo skrze aktivity organizace **CoolLAND** (www.cooland.cz).

Land grabbing

Hrozbu pro drobné zemědělce představuje **tzv. land grabbing – sporné zabírání zemědělské půdy investory**. To se děje bez svobodného a informovaného souhlasu místních komunit. Zábory půdy často vedou k tomu, že jsou zemědělci nuceni opustit své domovy a celé rodiny musí čelit nedostatku financí i potravin. Zabraná půda se využívá **k produkci komerčních plodin – cukrová třtina, palmový olej, sója** – často určených pouze **pro vývoz**.

- 40 % zemědělské půdy potřebné k vypěstování zemědělských produktů, které konzumujeme, leží mimo EU.

Přístup k osivům

Lidská strava se **zredukovala ze zhruba 8 500 druhů konzumovaných rostlin na osm celosvětově obchodovaných a dostupných komodit.**¹

Foto: Greensaia, Flickr.

Asi neznámější představitelkou početné skupiny aktivních žen je indická environmentální aktivistka Vandana Shiva, která povzbuzuje další pěstitele a pěstitelky i místní samosprávy.

Každý pěstitel či pěstitelka může ze svých rostlin získat semínka, ze kterých si v příští sezóně opět předpěstuje sazenice. Tento cyklus probíhá po tisíceletí a díky němu mohly vzniknout **krajové, místní i rodinné odrůdy**. **Tlak intenzivního zemědělství orientovaného na výnos napáchal škody.**

Kde se dozvíte víc?

V neziskové organizaci Gengel (www.gengel.cz), skrze iniciativu Semínkovna (www.seminkovny.com) nebo na stránkách www.potravinovezahrady.cz.

V roce 1996 vlastnilo 10 největších osivařských firem 30 % trhu. Dnes tři největší firmy ovládají přes 50 % trhu a jsou zároveň hlavními výrobci PESTICIDŮ!²

¹ Shiva, V. ed. (2016). Seed Sovereignty, Food Security, North Atlantic Books, Berkeley, California.

² Ecollexus & Berne Declaration: Agropoly: Jak hrstka korporací ovládá produkci potravin, 2013. Online: <http://www.econexus.info/publication/agropoly-handful-corporations-control-world-food-production>

Nejsme si rovni

Foto: Kevin Evans, Flickr.

Se specifickým **znevýhodněním** se v zemědělství potýkají ženy. Půda, kterou vlastní, je také často horší kvality a smluvní podmínky nejsou tak výhodné, jako dostávají muži. Na rozdíl od mužů ženy také vlastní méně hospodářských zvířat a častěji nemají kontrolu nad zisky, které z chovu plynou.¹ Nerovný přístup se projevuje také v poskytování úvěrů.

43 % ze všech pracovníků v zemědělství na světě tvoří ženy

10-20 % jsou současně majitelkami půdy, na které hospodaří¹

Téměř **70 %** zaměstnaných žen v jižní Asii a více než **60 %** zaměstnaných žen v subsaharské Africe pracuje **v zemědělství.**²

1 | FAO (2011). The State of Food and Agriculture. Dostupné online: <http://www.fao.org/docrep/013/t2050e/t2050e00.htm>

2 | FAO (2012). Men and Women in Agriculture: Closing the Gap. Dostupné online: <http://www.fao.org/sofa/gender/en/>

Přístup k vlastnictví půdy je klíčem k důstojnému životu a základem pro zajištění ekonomické nezávislosti žen i celých komunit.

Kontrola nad půdou a jejím vlastnictvím je do velké míry vnímána jako symbol bohatství a vyššího společenského statusu. **Posilování přístupu žen k půdě tak může vést nejen k ekonomickým přínosům, ale i k dalším pozitivním změnám** – ženy, které vlastní a kontrolují nakládání s půdou, zvyšují svůj sociální status a posilují svou úlohu v komunitě.

Co znamená potravinová suverenita?

„Potravinová suverenita je právo na zdravé a kulturně specifické potraviny, produkováné ekologicky šetrně a trvale udržitelně.“

Nové cesty jídla: Krátké, lokální potravinové řetězce, podpora rozmanitých tržních cest a budování blízkých vztahů mezi těmi, kdo jídlo produkují, a těmi, kdo jej jedí!

Smysluplná práce v zemědělství: Férové pracovní i sociální podmínky pro všechny, kdo pracují na vzniku a cestách našeho jídla. Podpora rodinných hospodářství a statků jako míst pro smysluplnou a dobře placenou práci na venkově.

Sdílení společného bohatství: Půda, voda, ale i osiva či dokonce znalosti a vědomosti nejsou zboží, ale společné bohatství, je třeba je rozvíjet a užívat svobodně a odpovědně, tak aby k nim měl přístup každý.

Potravinová suverenita staví ty, kteří potraviny produkují, distribuují a konzumují, do centra potravinového systému!

Více informací na stránkách Iniciativy potravinové suverenity (www.potravinovasuverenita.cz).

Kdyby byl ženám dopřán stejný přístup ke zdrojům jako mužům, mohly by se výnosy jejich farem zvýšit přibližně o 20 až 30 %. To by nasýtilo 100 až 150 milionů hladovějících lidí.¹

Cesta potravin

Pouze zlomek peněz, které utratíme za potraviny, se dostane skutečně k těm, kteří potraviny pěstují!

Dnes už není pochyb o tom, že právě současný globální potravinový systém znevýhodňuje stále více lidí jak u nás, tak v zemích globálního Jihu. Tlak na co nejvyšší zisk se projevuje v celém dodavatelském řetězci a jsou to hlavně **drobní zemědělci a zaměstnanci, kteří tím trpí nejvíce.**

pro 85 % českých domácností je nějaký typ řetězce hlavním místem nákupu potravin¹

15 % raději zajde do lokálního obchodu

Víte, že nás mají supermarkety v hrsti?

Řetězce mají velkou vyjednávací sílu. Své dodavatele často nutí do velmi nevýhodných obchodních podmínek, přenáší na ně obchodní rizika a tlačí je k extrémně nízkým cenám.

Pro mnohé dodavatele neexistuje jiná alternativa než dodávat zboží do obchodních řetězců, pokud chtějí udržet svou výrobu a zůstat součástí trhu.

Řetězce prohlubují problém nadprodukcce. Aby zemědělci dostali smluvním podmínkám, musí mnohdy zasít více, než by bylo potřeba. Potraviny, které zkonsumovány nejsou, končí nejčastěji zaorané v poli nebo na skládkách.

Aby **producenti potravin** dokázali konkurovat požadované ceně na trhu, **šetří v oblasti mezd, pracovních podmínek a surovin.**

Snahy o co nejnižší výrobní náklady a nejvyšší výnosy vedou ke zvyšující se intenzitě výroby či pěstování, používání zemědělské chemie i k šetření na pracovních pomůckách. Trpí tak hlavně zaměstnanci a životní prostředí.

Jak usilovat o spravedlivější nastavení ekonomického systému?

Cestou je podporovat takové ekonomické aktivity, kterým **nejde jen o maximalizaci zisku**, ale i o společenský prospěch. **Jinými slovy o lidi a přírodu.**

Foto: © FAO/IFAD/WFP/Peterik Wiggers, Flickr

Solidární sociální ekonomika

- usiluje o spravedlivý systém fungování hospodářství a společnosti na lokální i globální úrovni.
- naplňuje potřeby člověka i místních komunit.
- bere ohled na životní prostředí.
- podporuje takové ekonomické aktivity, kterým nejde jen o maximalizaci zisku, ale i o společenský prospěch.

Podle OSN¹ existuje celosvětově 761.221 družstev a vzájemných společností s 813.5 miliony členů a 6.9 miliony zaměstnanců.

V Evropě najdeme zhruba 2 miliony organizací sociální a solidární ekonomiky, které zaměstnávají přes 11 milionů lidí (to odpovídá 6 % pracující populace EU).²

1 | UN DESA

2 | Sociální a solidární ekonomika jako udržitelné pojetí rozvoje (SSEEDAS). <http://cz.solidarityeconomy.eu>

17 Férový obchod

Pokud budou drobní pěstitelé kávy a dalších plodin ze zemí globálního Jihu dostávat spravedlivou odměnu za svou úrodu, zajistí dostatek potravin a přístup ke zdravotní péči a vzdělání pro sebe a své rodiny!

Fair trade zaručuje **stabilní výkupní ceny potravin a dlouhodobou podporu** ze strany zapojených družstev a zaměstnavatelů. Poskytuje drobným pěstitelům možnost investovat do rozvoje svých farem, čímž přispívá k udržení venkovské ekonomiky a zamezení migrace do měst. **Ženy zde mají stejná práva jako muži a v mnoha případech pracují na manažerských pozicích.**

Základní principy fair trade:

- **výkupní cena** odpovídající nákladům udržitelné produkce a důstojného živobytí
- **dlouhodobé** obchodní vztahy
- **sociální prémie** k férové výkupní ceně
- dodržování úmluv **Mezinárodní organizace práce (ILO)**
- **zákaz nucené a dětské práce**
- dlouhodobě **udržitelný rozvoj** místních komunit
- **kontrolované využívání pesticidů** a další zemědělské chemie
- **šetřejší přístup** k využívání přírodních zdrojů

Komunitou podporované zemědělství

Hnutí, které v současnosti čítá stovky tisíc lidí po celé Evropě,¹ umožňuje **alternativu k průmyslově pěstovaným a globálně obchodovaným potravinám**. Koncept komunitou podporovaného zemědělství (KPZ) tak pomáhá obnovit narušený vztah mezi producenty a konzumenty. **KPZky jsou jednou z cest, jak podpořit místní ekonomiku.**

Principy KPZ:

Partnerství

stvrzené smlouvou mezi podílčníky a producenty.

Solidarita

vzájemná podpora producentů a spotřebitelů (sdílení rizik...).

Lokálnost

snaha podporovat princip lokálních ekonomik. Komunita podporuje vznik a rozvoj zemědělců v blízkém okolí.

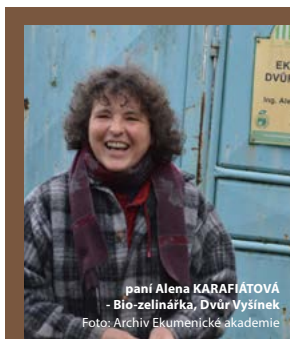

Ekologie

zapojení zemědělců, kteří respektují životní prostředí, přírodní a kulturní dědictví a zdraví lidí.

S trochou nadsázky se dá říct, že **komunitou podporované zemědělství (KPZ) skutečně představuje takovou naši krabičku poslední záchrany!**

Zajímá vás, jak se stát členy nebo založit vlastní KPZ? Informace najdete na www.kpzinfo.cz

“ Ačkoli spolupráce s KPZkami skýtá mnohé komplikace, přesto ji považuji za nejen nejlepší způsob prodeje, kterému dávám přednost před bedýnkovým systémem či trhy, ale hlavně za smyslupnou činnost, neboť umožňuje vytvářet přímý vztah mezi odběrateli a zemědělci a o tom by potravinová suverenita měla být. ”

paní Alena KARAFIATOVÁ
- Bio-zelinařka, Dvůr Vysínek
Foto: Archiv Ekumenické akademie

19 Plýtváme ve velkém

ROČNĚ se na celém světě
vyhodí
asi **1,3 MILIARDY TUN** jídla.²

V průměru vyhodíme:

- 30 % OBILOVIN
- 20 % MLÉČNÝCH VÝROBKŮ
- 35 % RYB A MOŘSKÝCH PLODŮ
- 45 % OVOCE A ZELENINY
- 20 % MASA
- 20 % LUŠTĚNIN
- 45 % KOŘENŮ A HLÍZ

Kde se dozvíte víc?

Například skrze aktivity iniciativy
Zachraň jídlo (www.zachranjidlo.cz).

Část zemědělské produkce ztratíme již cestou od výrobců k velkooběratelům či obchodním řetězcům. Zelenina a ovoce jsou podrobovány přísné kontrole krásy a nedokonalosti se neodpouštějí. Nevykoupené ovoce a zelenina končí v tom lepším případě jako krmivo pro zvířata, v tom horším případě **jsou potraviny odvezeny na skládku**, kde hnijí a produkují skleníkové plyny.

Plýtvání potravinami u nás doma

Lákavé nabídky, výhodné slevy, velké nákupy na několik dní dopředu a nevhodné skladování – to jsou hlavní důvody, proč vzniká v domácnostech tolik “jedlého” odpadu. Odpovědnost za řešení tohoto problému má každý z nás!

Foto: Kevin Cornors, MorgueFile

Průměrný Čech zbytečně vyhodí
kolem jídla ročně.¹ **94 kg**

1 | Studie Evropského parlamentu: Options for Cutting Food Waste (2013). Dostupné online: [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2013/513515/IPOL-JOIN_ET\(2013\)513515_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2013/513515/IPOL-JOIN_ET(2013)513515_EN.pdf)

2 | FAO: <http://www.fao.org/save-food/resources/keyfindings/en/>

Lidstvo bez plastu je plasty zamořit. Foto: Věra Černá /
Foto: Getty Images

Průměrná česká rodina
vyprodukuje ročně
1,2 tuny odpadu.
Zásadní část představují
jednorázové obaly.²

**I když se může zdát současný
svět bez plastových obalů
nepředstavitelný,
alternativy existují!**

Snažit se odpad třídit a recyklovat je jedna cesta, ale nejlepší je **vzniku odpadů úplně předcházet**. Tzv. koncept Zero Waste v sobě ukrývá mnoho tipů a návodů, jak toho docílit.

Jak vyhazovat méně? Pomůže vám organizace **Bezobalu**, kniha **Domácnost bez odpadu** nebo stránky www.czechzerowaste.cz.

**Celá polovina veškerého doposud vyrobeného
plastu se vyrobila v posledních 13 letech,
ale zrecyklováno bylo jen 9 %.¹**

1| Geyer R., Jambeck J., Law K. L. (2017). Production, use, and fate of all plastics ever made. Science Advances Vol. 3, no. 7
2| Bezobalu o zero waste

Pěstuj planetu!

My, kdo nakupujeme, vaříme a jíme potraviny, **máme větší moc**, než si sami uvědomujeme. Pokud jednohlasně řekneme, že chceme raději tohle než tamto, staneme se silou, která **působí na celý systém!**

Jak mohou jednotlivci zlepšit současnou situaci?

Například tím, že postupně změní své **stravovací návyky**. Každý může přispět k tomu, aby byl tento systém spravedlivější. Začít můžete třeba skrze **kampaň Pěstuj planetu**, která ukazuje, že každý z nás může **pětí jednoduchými kroky snižovat nejen svůj dopad na klima, ale také jíst lépe a kvalitněji**.

NEPLÝTVEJME!

Pokud si rozmyslíme, co budeme jíst a jak zužitkujeme zbylé jídlo, můžeme výrazně omezit plýtvání jídlem.

DEJME PŘEDNOST SEZÓNÍM POTRAVINÁM!

Ve snaze vypěstovat nevhodné potraviny na nevhodném místě v nevhodnou roční dobu se vyplývá obrovské množství energie. Hledejme, co zrovna dozrává v našem okolí, a objevíme výtečné ovoce a zeleninu.

OMEZME SPOTŘEBU MASA!

Když budeme jíst o trochu méně masa a mléčných výrobků, dramaticky tím snížíme dopad naší stravy na životní prostředí.

VAŘME ÚSPORNĚ!

Jen několik malých změn ve způsobu, jakým vaříme, může omezit plýtvání vodou a energiemi. Vedle přínosu pro životní prostředí šetříme i finance.

PODPORUJME DROBNÉ ZEMĚDĚLCE!

Podporou drobných pěstitelů a pěstitelek pomáháme malým hospodářstvím po celém světě a chráníme tak schopnost i v budoucnosti vypěstovat dostatek jídla pomocí udržitelných postupů.

www.pestujplanetu.cz

Spočítejte si vlastní příspěvek ke globální změně klimatu!

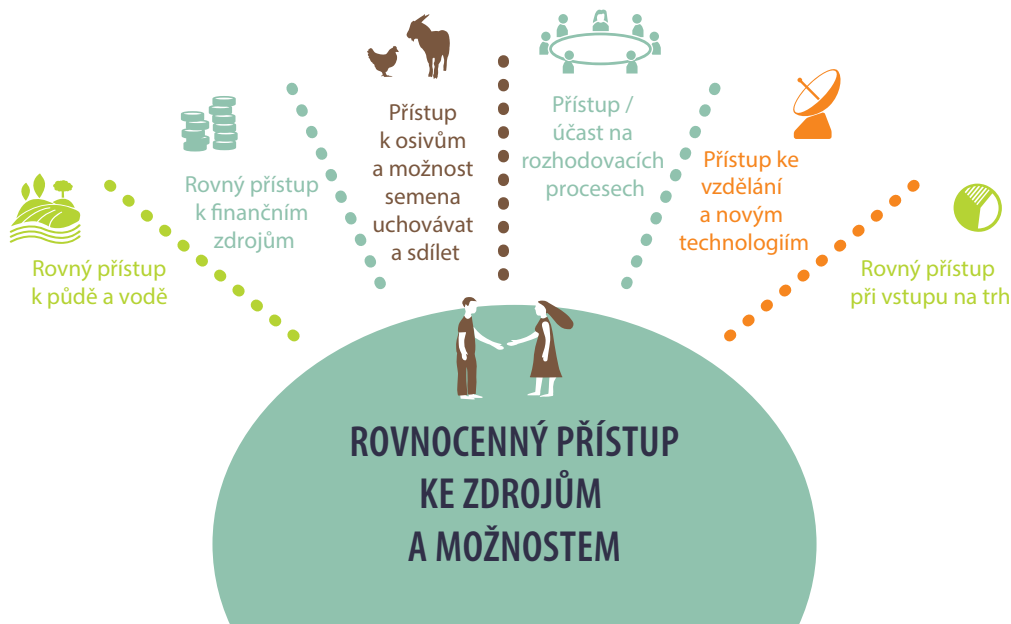
www.uhlikovastopa.cz

Na ženách záleží

Nemůžeme zajistit udržitelný rozvoj společnosti bez opatření zohledňujících změnu klimatu a nemůžeme řešit dopady klimatické změny bez vyřešení základních příčin chudoby.

Jednou z hlavních příčin chudoby je nerovný přístup ke zdrojům, vzdělání a rozhodovacím procesům. Změna klimatu zase zhoršuje chudobu. To znamená, že **šance na dosažení lepšího života pro mnohé ženy a dívky žijící v chudobě jsou ohroženy hned dvakrát – změnou klimatu a nerovností pohlaví.**

Abychom dokázali vytvořit **odolné systémy produkce potravin**, musíme všem – bez rozdílu pohlaví, původu, barvy pleti či náboženství – kteří chtějí produkovat zdravé a bezpečné potraviny, zajistit rovný přístup ke zdrojům, **vzdělání** a podporovat jejich účast v rozhodovacích procesech.

Aktivní role žen v rozvoji

- ! Ženy jsou nadprůměrně postiženy **chudobou, diskriminací, sociálním vyloučením** a přírodními katastrofami.
- ! Ženy tvoří **1/3 světového obyvatelstva**, vykonávají **1/2 všech pracovních hodin** na světě, vydělávají ale jen **1/3 celosvětového příjmu**.¹
- ! Pomocí cílených projektů pro ženy a dívky – stejně jako pro muže a chlapce – **můžeme bojovat se stereotypy a diskriminací žen**.
- ! Když **pomůžeme jedné ženě** nebo jedné dívce z chudoby, **bude z toho mít zisk celá společnost!**
- ! Když mají ženy vlastní příjem, **investují většinu do své rodiny**.
- ! Za jeden rok, ve kterém dívka navštěvuje **školu**, může poté **zvýšit rodinný příjem až o 20 %**.
- ! Když dívky v tzv. **rozvojových zemích získají vzdělání**, **vdají se o čtyři roky později** a mají o **2,2 dětí méně**.

Ženy ze zemí globálního Jihu nejsou pasivními příjemkyněmi pomoci! Naopak **často motivují své komunity**, sdružují se do spolků i družstev, realizují konkrétní projekty přispívající ke zmírňování dopadů klimatické změny.

Změna je na nás

Foto: Archiv CoolJAND.

Na celém světě se čím dál více lidí stěhuje do měst, kde se také soustředí největší část kupní síly. Města jsou současně skvělým prostorem pro **potkávání a propojování lidí**, kteří chtějí něco změnit. I mimo větší města najdeme spoustu **aktivních lidí, zajímavých akcí a iniciativ**.

// **Pharm Dr. Margit Slimáková:**
Prospěšné změny nepadají z nebe,
vznikají jako reakce na podněty aktivních
lidí. Je na každé z nás najít si svoji parketu

působení a aktivně se snažit získat další nadšence. Zrovna zajišťování kvalitních potravin pro nejbližší je téma jako šité pro ženy a moc doporučuji zapojit se!

Sledujte, jak se ve vašem okolí šetří - plýtvá potravinami, navrhněte omezení zbytků a jejich smysluplné využití. Zorganizujte sousedskou párty s ukázkovou lekcí zdravého vaření ze zbytků, křivé zeleniny anebo lokálních sezónních potravin. Zkuste zorganizovat společné větší nákupy, které mohou ušetřit peníze i obaly. //

Foto: Archiv Margit Slimákové.

Jak se můžu zapojit?

- **Využijte své možnosti a staňte se aktéry a aktérkami změn! Spojte síly s rodinou, přáteli, sousedy a kolegy.** Sbírejte **užitečné tipy** na obchody s kvalitními potravinami, sdílejte osvědčené recepty, triky nebo rovnou **založte spolek**.
- **Zjistěte, jak přistupuje k potravinám škola či školka**, do které chodí vaše děti. Sledujte např. Fairtradové školy (www.fairtradovamesta.cz), program Zdravá školní jídelna (www.zdravaskolnijidelna.cz) nebo projekt pěstování ovoce a zeleniny přímo ve školách a školkách Záhony pro školky (www.zahonyproskolky.cz).
- **Zkuste zjistit, jestli není někde v okolí komunitní zahrada.** Můžete tak obohatit svůj jídelníček o další lokální suroviny. Nenašli jste? **Založte vlastní!** Vše o komunitním zahradničení najdete na stránkách organizace Kokoza (www.kokoza.cz).
- **Hledejte možné alternativy**, např.: **Iniciativa potravinové suverenity** (www.potravinovasuverenita.cz) pomáhá rozvoji místních potravinových systémů. **Chcete si založit KPZku?** Najděte si informace na www.kpzinfo.cz nebo se obraťte na Asociaci místních potravinových iniciativ (www.asociaceampi.cz).
- **Zapojte se do oslav Světového dne pro fair trade.** Slaví se každý rok druhou květnovou sobotu. **Můžete třeba společně v parku posnídat fairtradové a lokální suroviny v rámci Férové snídaně NaZemi.**
- **Podpořte projekty**, které se snaží pomoci rodinám v ČR zajistit **přístup k potravinám**. Potraviny a drogistické zboží můžete darovat během **Národní potravinové sbírky** (www.potravinypomahaji.cz) nebo celoročně **Potravinové bance ve vašem kraji** (www.potravinobanka.cz).

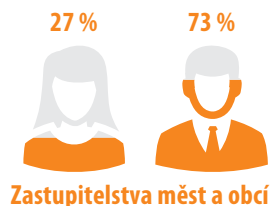
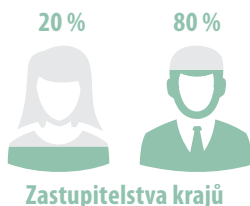
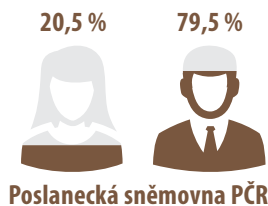

Program potravinové suverenity
Foto: Archiv Ekumenické akce Země.

Ženy u kormidla

V současné době podíl žen činí v české politice přibližně 20 %, v obecních zastupitelstvech pak 27 %.¹

Ženy jsou častěji v pozici pečujících a spotřebitelek, proto mají blíže k tématům,

která mohou v rámci podpory trvale udržitelného rozvoje prosazovat: etické a ekologické standardy v produkci zboží, dostupnost a kvalita péče o děti a další závislé osoby, vzdělání, veřejný prostor, bezpečnost, zdraví aj.

Foto: Rachel Moore/AusAID, Flickr.

Rovný přístup mužů a žen ke vzdělání, zaměstnání či politické participaci je **otázkou spravedlnosti.**

Skutečná rovnost žen a mužů je také ekonomicky výhodná, protože díky ní dochází k využití potenciálu celé společnosti.

Vzhledem k tomu, že prosadit změnu sám nebo sama je těžké, spojte síly s dalšími lidmi. Možností je celá řada: **napište petici / spojte se s médií / uspořádejte místní referendum / zapojte se do činnosti komisí a zastupitelstva / založte spolek / kandidujte do zastupitelstva.**

Ve městech a obcích žijeme všichni společně – ženy, muži, senioři i děti. Každý ale máme jiné životní zkušenosti, jiná přání i potřeby.

Proto je důležité, aby i rozhodování v obcích tyto zkušenosti zohledňovalo a dávalo **prostor občanům a občankám** se aktivně zapojit.

V komunální politice se rozhoduje o věcech, které ovlivňují každodenní život i budoucnost nás i našich dětí.

29 Globální cíle

Snažit se něco změnit pouze na osobní, lokální nebo národní úrovni u globálně provázaných problémů nestačí.

Na mezinárodní úrovni tak na půdě OSN v roce 2015 vznikla „Agenda pro udržitelný rozvoj 2030“, jejímž hlavním cílem je, aby všichni lidé na světě mohli žít důstojný život bez chudoby, hladu a nerovnosti, a mohli plně rozvinout svůj potenciál.

Agendu tvoří 17 konkrétních Cílů udržitelného rozvoje (Sustainable Development Goals - SDGs).

Naplnění 5. cíle Rovnost mužů a žen je klíčové také v boji s následky změny klimatu i za udržitelnou produkci potravin.

Důležité jsou zejména tyto dílčí cíle:

✗ Celosvětově skoncovat se všemi formami diskriminace žen a dívek. Ústavy 143 zemí zaručují ženám rovnoprávnost. 52 zemí ji dosud do své ústavy nezakotvilo.¹

✗ Uznávat a oceňovat neplacenou péči a domácí práce. Zajistit veřejné služby, infrastrukturu, politiku sociální ochrany a prosazovat sdílenou odpovědnost v rámci domácnosti podle zvyklostí dané země – zatímco ženy se průměrně tři až šest hodin denně věnují neplacené péči, průměr u mužů činí jen půl až dvě hodiny.²

✗ Zajistit ženám rovné příležitosti a plnou a efektivní účast na rozhodování v politickém, ekonomickém i veřejném životě – přestože se zastoupení žen v parlamentech za posledních 20 let zdvojnásobilo, stále se pohybuje jen kolem 23 %.³

1 | Ústavní databáze UN WOMEN (2014)

2 | Zpráva o neplacené pečovatelské práci, OECD (2014).

3 | Datová stránka Meziparlamentní unie (2015).

**Udržitelný rozvoj znamená SPOLUPRACOVAT,
více myslet na druhé a vážit si
životního prostředí!**

Foto: Archiv GoodLAND

Foto: Román Vávroš, Flickr

Foto: Arne Hoelz, Flickr

**Se zvyšujícím se počtem podporovatelů a podporovatelek
vzrůstá šance, že zvládneme vyvinout dostatečný tlak
na včasnou změnu současného globálního potravinového
systému. Přidejte se i vy!**

Pěstuj planetu je kampaň Ekumenické akademie pro budoucnost, ve které bude mít každý z nás vždy co jíst.

Připojte se k ní i vy: >>>

- Zařadte do svého každodenního života pět kroků, které nabízejí udržitelný způsob, jak potraviny nakupovat, upravovat a jíst.
- Podělte se o zajímavé informace se svými přáteli.
- Objednejte si výstavu Jídlo nás spojuje do vaší organizace, školy, města...

Na www.pestujplanetu.cz najdete více informací a tipů, jak pomoci s proměnou potravinového systému.

[WWW.PESTUJPLANETU.CZ](http://www.pestujplanetu.cz)

www.pestujplanetu.cz